

dr. Daiva Šeškauskaitė

Etnologijos mokslų daktarė, muzikantė, liaudies dainų atlikėja, renginių organizatorė, lektorė.

Muzikantė. Dainuoja ir groja savo sukurtas dainas ir lietuvių liaudies dainas bei lietuvių liaudies instrumentinę muziką. Daiva yra atlikusi dainas ir muziką 1000 koncertų. Daivos internetinė svetainė www.daivaseskauskaite.lt, www.pakartot.lt.

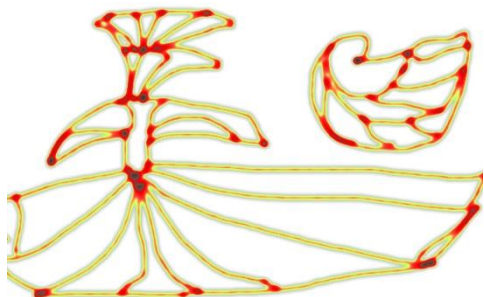
Koncertai įvairiose šalyse: Europoje, Pietų Amerikoje, Azijoje.

Organizuoja senoviškas vestuves, mergvakarius, vardynas, krikštynas, įvairias šventes, groja kanklėmis, kitais lietuvių liaudies instrumentais ir gieda senoviškas giesmes per laidotuves.

Mokslo sritys: etnologija, antropologija, etnomuzikologija, turizmas, laisvalaikio organizavimas, etnobiologija. Parašiusi monografijas „Erotika tautosakoje“ (<http://kruenta.lt/>), „Sutartinės – senovės apeiginės giesmės“, sudariusi knygas „Praviršulis“, „Sargelių pasakojimai“, „Patrauklios kaimo aplinkos išsaugojimas ir formavimas“. Paskaitų ciklai: Rekreacija ir laisvalaikio organizavimas, Baltų religija ir mitologija, Etnologija, Etnobiologija, Etninė kultūra ir tradicijos.

Kauno Vytauto Didžiojo universitetas. Humanitarinių mokslų daktaro disertaciją „Sutartinės apeiginiame kontekste“.

Apdovanojimai: G. Petkevičaitės Bitės medalis. Algirdo Brazausko raštas.

dr. Daivos Šeškauskaitės fotografijos, tapybos parodos katalogas Lietuviškos apeigos ir simboliai

dr. Daivos Šeškauskaitės Skalsos paveikslai:

Paukštis. Paukščiai yra nepaprasti. Jie moka skraidyti, panerti į vandenį, dėti kiaušinius. Paukštis simbolizuoja žmogaus sielą. Beskridami jie numeta ažuolo giles ir išdygsta Perkūno medis – ažuolas. Paukščiai, būdami dangaus, oro būtybės, reprezentuoja vėlės – dūšios – sielos keliones.

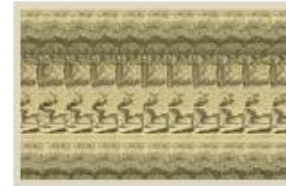
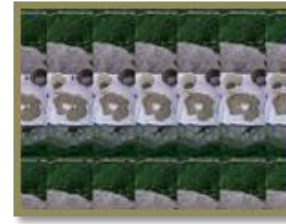
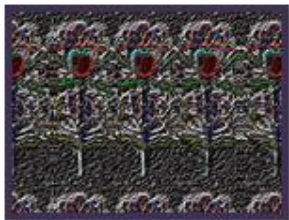
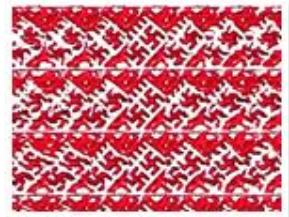
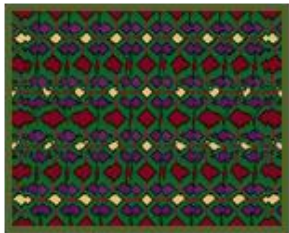
Eglutė. Tautosakoje merginos, moters paveikslas tapatinamas su moteriškais medžiais: egle, liepa. Medžiai šventi, gigantiški, tvirti. Augalų atsiradimas, jų augimo etapai lokalizuojasi su jauno žmogaus branda. Eglė simbolizuoja merginą, eglės šakos – merginos jaunas dienas.

Aušrinė. Aušrinė – meilės, grožio deivė, mylinti ir norinti mylėti. Įsimylėjėliai. Tegu įsimylėjimas tęsiasi. Meilė suvaržo ir išlaisvina.

Mėnuo saulužę vedė pirmą pavasarėlį. Saulužė anksti kėlės, Mėnužis atsiskyrė. Mėnuo viens vaikštinėjo, Aušrinę pamylėjo. Perkūns, didžiai supykęs, Jį kardu perdalijo. – Ko saulužės atsiskyrei? Aušrinę pamylėjai? Viens naktį vaikštinėjai?

Ugnies besisukantis ženklas. Jėga, galia, stiprybė. Svastika. Sukūrėlis. Ugnis neša šviesą, gėrį. Ugnies ženklą sukant jis įgauna rato – saulės formą. Ugnies simbolika svastikos pavadinimu naudojama visame pasaulyje linkint sėkmės. Sukūrėlis simbolizuoja ugnį saulėje, Saulės teikiančią šviesą, Perkūno žaibus. Pamačius svastiką diena praturtės šviesa ir gerumu.

Verpstė simbolizuoja pasaulio medį, derlingumą, žemės gyvybines galias. Verpstėje dominuoja saulė – dievybė, gyvybės nešėja žemėje, žalčiai – dangaus dievybių palydovai, gyvybingumo jėgos. Ant verpsčių išdrožiami augalų motyvai, paukščiai, žmonės ir gyvūnai.

Apeiga. Žemyna garbinama ir jai atnašaujama per visas iškilmes: kam gimstant, tekant, mirštant ar pasiligojus. Žemyna palabinama – apeigose deivei nuliejama ant žemės alaus.

Vandens paukščiai: žąsys, gulbės, antys, gandrai parneša sielą gimstančiam vaikui. Vandens paukščiai – tai merginos dvasia, išeinanti su mergyste – vainiku ir grįžianti su gimšančio vaiko siela.

Vainikas - ritualinis atributas. Simboliškai merginos galvos puošimas vainiku perteikė lytinę brandą, jaunystės jėgą ir džiaugsmą. Pagrindinis mergystės simbolis, mergaitę išskiriantis iš paauglių ir moterų.

Prūsų dievai. Prūsų panteono dievai: Patulas, Patrimpas, Perkūnas. Perkūnas – dangaus, griausmo, žaibų. Patrimpas – javų, pavasario, vaisingumo, žalumos, tekančių vandenų dievas. Patrimpo ženklas buvo gyvatė. Patulas – mirusiųjų dievas.

Pasiruošimas apeigoms.

Ant kalno, ant aukštojo stovi pilkas akmenėlis. Ant to akmenėlio žirgelis kibirkštėlę skėlė. Ugnelė degė. Mergelė su berneliu vainikus keitė.

Dievų Motina – visų dievų valdytoja. Deivė Motina – teikianti, kurianti, sauganti, atimanti ir atkurianti gyvybę. Valdanti vaisingumo ir regeneracijos vyksmus.

dr. Daivos Šeškauskaitės Skalsos paveikslai:

Nori vyrą gauti? Rasos šventės išvakarėse nueik į mišką, susirask greta augančius beržą ir pušį, kiekvieno sudėk 3x9 šakas, iš jų padaryk vantą, beržo šakos aplink pušies. Su vanta rankose tris kartus eik aplink medžius, sakydama: Ir man porą, kaip yra beržo ir pušies pora. Su šia vanta vanokis: „Aš atvira kaip laukymės gelė! Ir aš skani kaip beržo sula!“

Vartai žymi atėjimą, išėjimą, atsiskyrimą, sutikimą. Vartai atkeliami, kai ateina į pasaulį kūdikis, kad moteris lengviau gimdytų; kai vežama krikštyti; kai sulaukiama brandos amžiaus, kad greičiau atvažiuotų piršliai ir kai jie atvažiuoja; kai važiuojama gyventi pas vyrą, į svetimą šalį, ir kai vežama laidoti.

Įvedus krikščionybę, buvo griežtai draudžiama atlikti namines vestuvines, radynų apeigas ir liepiama imti šliūbą, vaiką krikštyti bažnyčioje. Nevykdamas žmonės buvo kankinami ir turėdavo mokėti baudas.

Mitologijoje, tautosakoje **kryžkelė** – tai vėlių vieta, kur atliekamos apeigos, skirtos vėlėms, prašant vėles išpildyti tam tikrą norą ar pageidavimą, norint pagelbėti arba pakenkti. Muzikantas – tai vėlių vedlys ar pats paskutinis mirusysis, grodamas velnių vestuvėse, bendrame kontekste miega. Muzikantas ar kalvis iš velnių vestuvių grįžta miegodami, atsibunda raiste, pelkėje.

Rasos šventė – tai žmonių bendravimo saulės, dangaus, vandens, ugnies, vėjo, medžių, rasos pagerbimo, žydėjimo, kupėjimo, meilės išliepsnojimo, raganų šėlsmo šventė. Tai ilgiausia diena ir trumpiausia metų naktis.

Taswirzis. Matergabijai aukojamas kepalėlis, vadinamas *Taswirzis*, kuris pirmiausia išimamas iš duonkubilio ir, pirštu pažymėtas, šaunamas į krosnį. *Taswirzi* suvalgo šeimos tėvas arba jo pati. Matergabijai skirta apeiga reiškia duonos aukojimą prašant vaikų. Pirmasis duonos kepalas, kaip ir pirmasis darbas ar pirmasis kąsnis, vadinamas dieviškasis. Matergabija – pirmojo duonos kepalas deivė, skatinanti vyro ir moters galias.

Gulbių dievas – lietuvių mitologijoje kiekvieną žmogų globojantis dievas, *proprius Genius*. *Gulbi dziewos* sietina su žodžiu gulbė. Gulbių dievas – tai žmogaus dvasia, siela, susijusi su dalia. Dvasia, siela gulbės pavidalu, globojanti žmogų. Gulbių dievas praneša apie save klyksmu, kai mergina praranda mergystę. Gulbių dievui vyrai aukoję kaplūnus, o moterys – vištytes

Lada, Ladu, Ladona, Didis Lado (Dzidzis Lado) – tai vaisingumo, grožio ir meilės dievai, tekamo amžiaus merginų ir moterų globėjai, vedybinių ryšių ir santarvės saugotojai. Moteriška deivė *Lado* ir vyriškas dievas *Didis Lado* ar *Didis Ladas*. Deivė *Lado* atsiradusi iš grožio bei meilės deivės deifikuoto vaizdinio, sudvasinta nepaprasto dvasinio ir fizinio grožio mergaitė **ladā*. Vyriškas *Didis Lado* – tekamo amžiaus merginų garbinamas dievas.

Mindaugo krikštas, aprašytas Ipatijaus, Volynės metraštyje: „O Mindaugas pasiuntė pasiuntinius pas popiežių ir priėmė krikštą. Jo krikštas buvo apgaulingas. Slaptai aukoję savo dievams, pirmajam Nunadiėviui ir Teliaveliui, ir Diviriksui, zuikių dievui, ir Medeinei. Kai išjodavo į lauką ir išbėgdavo zuikis į lauką, į tą miško šilą neidavo ir nedrįsdavo net šakelės nulaužti. Ir savo dievams aukodavo, ir mirusiųjų kūnus degindavo, ir savo pagonybės viešai laikėsi.“

dr. Daivos Šeškauskaitės Skalsos paveikslai:

Merginos galvos danga – tai merginos pasididžiavimas ir jaunystės įrodymas. Tai rūtos plaukuose, įvairių augalų vainikai, galionai. Moters išaukštinimas buvo nuometas, muturas, skara, čepčius. Iškilmingiausia apeiga vestuvėse – marčios gaubimas nuometu ar muturu. XI–XIII amžiuje mokestis už nuotaką vadinosi wiano, vėliau kunica, kriena. Lietuvos statute mokestis wieniec buvo atpildas už nuotaką, jos vainiką ir nekaltybę, duodamas keltuvių rytą. XVI amžiuje Lietuvos statute wieno jau buvo užstatas už nuotakos pasogą ir kraitį. Vėliau virto vestuvinėmis dovanomis. Prieš gaubiant jaunąją nuometu, nuimamas nuo galvos vainikas, dedama kepurė. Pajaunys vainiką su kasnykais užsideda sau ant galvos. Nuometo, muturo, čepčiaus ir skaros užrišimas reiškė pasikeitusį merginos statusą. Pirmą rytą po jungtuvių, dainose merginai nukrenta vainikas nuo galvos ir žiedas nuo rankos, vyrui – kepurė.

Gegutės šokių veda gražiausia mergaitė. Visi stovi ratu, o vidury gegutė užrištomis akimis. Po kiekvieno pašokimo vyrai prieina prie sėdinčios, paima už rankos ir dainuoja: *Karaliūne gegele, kukū, kukū! Aš tavo brolelis, kukū, kukū!* Sėdinčioji spėja iš balso ir išsirenka tris bernelius, visą dieną šoka su jais. Jiems padovanoja po savo austą juostą.

Kai pirmutiniai piršliai atvažiuoja, tai reikia arklių pašert avižom iš sterblės, tai labai piršliai važiuoja. Suka į tą kiemą, kur šerta avižom pirmasis arklys. 523 metais karalius Vaidevutis nustatė kaip galima tapti kilmingu tvarka: kas greičiau atjos ant savo žirgo iki karaliaus, tas bus kilmingas. Vikrūs vyrai tapo kilmingais.

Skalsas – tai lietuvių gausybės rago *cornu copiae* deivė. Skalsos prašoma laimės ir gausėjimo: turto, gyvulių, paukščių, vaikų, gero derliaus, sėjos, gerovės namams, ūkiui, sodams, kad deivė visa tai skalsintų. Dabar išlikęs įprastas skalsos linkėjimas. Jos garbei būdavo švenčiama speciali šventė. Maži duonos kepalėliai ir trys saujos meldų dedama į kiekvieną aruodą sakant: „Kaip šitie kepalai pilni minkštumo, kaip vandens visuomet pilna melduose, taip tegul būna pilnas aruodas rugių ir grūdų“.

Vanduo apsiplavimo akte sugrąžina žmogų į pradinį apsišvarinimą. Ritualinis apsiplavimas vandeniu – antras gimimas, išėjus iš moters iščių. Tekantis vanduo turi panašumą į gyvatę. Mitologijoje vanduo – fundamentali stichija pasaulio sukūrimo, pradinis gyvybės būvis. Meilės deivė Afroditė, Ištar susijusios su vandeniu. Vanduo reiškia visų žmoniškų „syvų“, ir kraujo, ekvivalentu. Pagonys, atsilaisvinę nuo kryžiuočių ir išstumdami Kristaus vardą iš savo krašto, plovė savo namus ir pilis vandeniu, valė šluotražiais, taip krikšto sakramentus savame krašte visiškai panaikino.

Supkit, meskit mani jauną. Kad užvysčiau aukštą kalną. Aukštą kalną, žalią girią. Ažuolyną. Ažuolėlio lapai nubyrėjo. Į upelį nutekėjo.

Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečiui paminėti

Daiva Šeškauskaitė
T. +370 699 45718
El. paštas:
<http://daivaseskauskaitė.lt>
<https://www.pakartot.lt/alias/daiva-seskauskaitė>
<https://www.facebook.com/daiva.seskauskaitė>